

Андрей Дуб, Галина Баетул. В статье определяется суть бюджетной политики Украины. Проанализированы состояние и эффективность ее реализации на современном этапе социального-экономического развития страны. Особое внимание уделяется макроэкономическим показателям, которые характеризуют эффективность бюджетной политики. Обозначены проблемы при реализации бюджетной политики. Предложены пути эффективного развития бюджетной политики Украины на последующие годы.

Ключевые слова: бюджетная политика, бюджет, валовой внутренний продукт, дефицит бюджета, доходы и расходы бюджета.

Andrey Dub, Halina Baietul. Budget Policy as an Instrument of Socio-Economic Development of the Country. The article defined the essence of fiscal policy in Ukraine. Analyzed the state and effectiveness of its implementation at the present stage of social - economic development. Particular attention is paid to macroeconomic indicators characterizing the effectiveness of fiscal policy. Identified problems in the implementation of fiscal policy and effective ways to budget policy of Ukraine in the coming years.

Key words: fiscal policy, budget, gross domestic product, deficit of budget, income and expenses budget.

Стаття надійшла до редакції 27.05.2017 р.

УДК 336:330

Микола Карлін – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Кліматичні фінанси як умова подолання потепління у світі та в Україні

У статті розглянуто зміст та структуру такої нової економічної категорії, як кліматичні інвестиції; з'ясовано їх роль у подоланні потепління у світі та в Україні; проаналізовано особливості використання коштів Зеленого кліматичного фонду ООН і «зелених облігацій» для розвитку відновних джерел енергії й покращення клімату в окремих країнах.

Ключові слова: кліматичні фінанси, кліматичні інвестиції, Кіотський протокол, Паризька кліматична угода, Зелений кліматичний фонд ООН, відновні джерела енергії, інновації, «зелені облігації», «зелений тариф», ООН, ЄС, Україна.

Постановка наукової проблеми та її значення. У розвинутих країнах усе більше уваги приділяють фінансовим заходам щодо призупинення потепління клімату. Для розв'язання цієї проблеми на міжнародному рівні під егідою ООН прийнято Кіотський протокол і низку важливих доповнень до нього, але результативність цих угод поки що залишається недостатньою. Це стосується й України, якій поки що не вдається застосувати ефективний механізм залучення кліматичних інвестицій як у середині країни, так і за кордоном та їх належного використання. Одна з головних причин цього – значна корупція на всіх рівнях влади, що призводить до непрозорого використання кліматичних коштів, наданих нашій країні зарубіжними інвесторами.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Значний внесок у дослідження впливу інвестицій на розв'язання кліматичних проблем зробили як зарубіжні, так і українські вчені. Серед них доцільно назвати таких, як В. Борейко, І. Бистряков, І. Вахович, В. Голян, О. Губанова, Б. Данилишин, Г. Дейлі, В. Кравців, Н. Крафтс, Д. Лижін, О. Ляшенко, О. Сохацька, Н. Павліха, В. Павлов, Б. Порфїрьєв, П. Саблук, Д. Стігліц, Дж. Сьєберт, Ю. Туниця, Дж. Фарлей, М. Хвесик, Є. Хлобистов, М. Юлкін та ін. Водночас у їхніх роботах не розроблено систему інвестиційних інструментів впливу на клімат, що б допомогло більш ефективно боротися з його потеплінням у сучасних умовах. Досить часто використання цих інструментів має тимчасовий характер, не координуються належно між собою на глобальному рівні фінансові дії окремих країн із використанням кліматичних інвестицій.

Мета та завдання дослідження. Виходячи з вищесказаного, важливо визначити таку нову складову частину кліматичних фінансів, як кліматичні інвестиції, їхню структуру й функції. Відповідно до зазначеної мети важливо виконати такі завдання: з'ясувати суть кліматичних інвестицій;

розробити їх структуру й механізм функціонування на різних рівнях управління; виявити наявні проблеми у використанні кліматичних інвестицій та способи їх розв'язання й обґрунтування отриманих результатів дослідження.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У Паризькій угоді (2015 р.) наголошено на необхідності прискореного розвитку інновацій в енергетичному секторі для збереження клімату, зокрема й розвитку відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). Це пов'язано з новими тенденціями у виробництві енергії на перспективу, які треба обов'язково врахувати й в Україні. Зокрема, у виробництві електроенергії до 2040 р. зростатиме роль газу та ВДЕ. За прогнозами Управління енергетичної інформації США, вона зросте до 30 % для газу й ВДЕ до 2040 р. (у 2012 р. їх частка складала по 22 %). Найбільш високими темпами використовуватимуться відновлювальні джерела енергії: за період 2012–2040 рр. їх приріст складе майже 3 % у рік. Основна його частина забезпечуватиметься за рахунок використання сонячної енергії.

Аналіз міжнародних документів із кліматичних фінансів дає змогу запропонувати таке їх визначення, як економічної категорії. Це сукупність фінансових відносин між окремими країнами світу, а також у середині цих країн із приводу застосування фінансових важелів, інструментів, норм і нормативів, які сприяють збереженню й покращенню кліматичних умов із метою належного відтворення факторів виробництва та забезпечення сталого розвитку як у масштабах усього світу й груп держави, так і на рівні окремої держави, її регіону, окремої територіальної громади. Отже, суб'єктами цих відносин насамперед є міжнародні організації (ООН, ЄС тощо), окремі країни в особі їхніх урядів і парламентів, регіони країни, територіальні громади, домогосподарства [1, с. 122].

Виходячи із вищесказаного, до об'єктів кліматичних фінансів доцільно віднести й кліматичні інвестиції, які ще поки не знайшли свого конкретного визначення. На нашу думку, кліматичні інвестиції – це кошти міжнародних кліматичних фондів (передусім, Зеленого кліматичного фонду, кошти фондів ЄС, інших міжнародних організацій), бюджетні кошти окремих держав та їхніх регіонів й окремих громад, а також кошти підприємств і громадян, які використовуються на збереження та поліпшення клімату на планеті.

Новим об'єктом кліматичних фінансів в останні роки стають кліматичні інновації, насамперед спрямовані на стимулювання виробництва відновних джерел енергії, насамперед за допомогою енергії сонця, вітру, води, біомаси тощо. Тому все більше компаній починають виробляти обладнання для отримання енергії з відновних джерел. Зокрема, компанія ІКЕА встановила 300 вітряків у 10 країнах світу й 800 сонячних панелей. Зараз ці країни на 71 % забезпечують себе енергією з чистих джерел і незабаром ця цифра сягне позначки у 80 %. Мета компанії – домогтися виробництва електроенергії в цих державах у 2020 р. на рівні 100 % за рахунок відновлювальних джерел.

Фінансовий зміст Кіотського протоколу полягає у створенні системи торгівлі емісіями викидів парникових газів, що повинно скоротити рівень викидів цих газів на планеті. Водночас викликає занепокоєння той факт, що багато розвинутих країн (зокрема й у ЄС) поки не в змозі виконати умови Кіотського протоколу (як і Паризької угоди) у визначені терміни. Потребують допомоги й розвиткові країни з низьким рівнем життя та значною заборгованістю за іноземними кредитами. Подібна ситуація в останні роки характерна й для України. Для нашої держави це фактично єдине джерело отримання значних іноземних інвестицій, не враховуючи кредити МВФ, які ведуть Україну до повторення грецького шляху виходу з кризи та значного зuboжіння населення.

Паризька кліматична угода передбачає збір коштів у розмірі не менше ніж 100 млрд дол. США щорічно, починаючи з 2020 р. (коли ця угода вступить у дію), а після 2025 р. передбачено цю суму збільшити. Головну роль у розподілі цих коштів візьме на себе Зелений кліматичний фонд ООН. Цей фонд було відкрито у 2010 р. Його штаб-квартира розміщена в діловому районі Сонгдо портового міста Інчхон (Республіка Корея). Поки цей фонд має в наявності трохи більше 10 млрд дол. США, які внесли країни-донори. До 2020 р. розвинуті держави обіцяють щорічно вносити в цей фонд по 10 млрд дол. США. Загальне керівництво фондом покладено на сформовану у 2012 р. міжнародну раду директорів, 24 члени якого рівною мірою представляють розвинуті країни та ті, що розвиваються.

На фінансову підтримку Зеленого кліматичного фонду ООН можуть розраховувати насамперед держави, що розвиваються, які підписали Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату. Пріоритетними є проекти, під час реалізації яких надається допомога громадам, найбільше постраждалим від змін клімату. Згідно з даними організації GCF на 2015 р. уже отримали необхідну підтримку восьми

проектів у таких країнах: 1). Перу; 2). Малаві; 3). Сенегал; 4). Бангладеш; 5). Руанда і Кенія; 6). Країни Латинської Америки та Карибського басейну (за рахунок розповсюдження інноваційних «зелених облігацій» фінансуватимуться екологічно чисті проекти потужністю не менше 30 МВт/год, на що виділено 217 млн дол. США). 7). Мальдіви; 8). Фіджі.

Для нашої країни, щоб отримати інвестиції із Зеленого кліматичного фонду ООН, потрібно врахувати зауваження міжнародних організацій щодо планів зменшення викидів парникових газів. Справа полягає в тому, що у 2015 р. Україна оголосила про їх скорочення лише на 40 % відносно рівня викидів парникових газів у 1990 р. З огляду на спад виробництва й низку інших факторів, така заявка дає змогу, навпаки, збільшувати викиди парникових газів [2]. А це стає перешкодою нашій країні, щоб очікувати на різні форми міжнародної кліматичної допомоги, у тому числі фінансової. Крім того, треба враховувати той факт, що в 1997 р. (коли ухвалювали Кіотський протокол) Україну за рівнем викидів парникових газів віднесли до розвинутих країн і наша держава не змогла скористатися різними формами міжнародної допомоги. Зараз же наша країна належить до найбільш бідніших держав світу, що дає підставу їй претендувати на фінансову допомогу із Зеленого кліматичного фонду ООН, передусім на подолання негативних кліматичних наслідків від військових дій на Донбасі. Для цього важливо підготувати відповідні кліматичні фінансові проекти, чого поки не робиться відповідними державними службами нашої країни.

Крім того, потребує змін і нормативна база щодо оподаткування викидів в атмосферу в Україні. Так, пунктом 249.3 статті 249 Податкового кодексу України від 02.12.2010 р. встановлено, що суми екологічного податку, який справляється за викиди в атмосферне повітря забруднювальних речовин стаціонарними джерелами забруднення, обчислюється платниками самостійно щокварталу, виходячи з фактичних обсягів викидів і ставок податку. До прийняття Податкового кодексу Україну справлявся не податок, а збір за забруднення навколишнього середовища. Його особливість полягала в тому, що за понадлімітні обсяги забруднення або за забруднення без затверджених лімітів збір справлявся в десятикратному розмірі. Тому доцільно й при використанні екологічного податку встановити ліміти викидів та штрафні санкції за їх перевищення, оскільки подібні підходи до викидів в атмосферне повітря забруднювальних речовин домінують у більшості країн світу. Інакше важко очікувати надходження кліматичних інвестицій до нашої держави.

Паризькою угодою передбачено підтримку (у тому числі фінансову) країн, що розвиваються, у сфері запровадження інновацій щодо зменшення викидів парникових газів. Зокрема, їм надається допомога для зміцнення спільних дій у сфері розробки та трансферу технологій для запобігання змінам клімату. Подібні заявки надійшли від 160 держав, що потребують відповідних технологій. Так, лише у 2016 р. профінансовано 30 проектів зі зменшення викидів із трансфером технологій на майже 6 млрд дол. США [3]. Крім того, Уганді допомогли написати закон із метою популяризації геотермальної енергетики, Сенегалу допомогли із запровадженням індустріальних технологій, що не порушують довкілля тощо. Але фінансових ресурсів на подібні проекти не вистачає, оскільки їх потрібно в кілька разів більше, ніж зараз виділяють розвинуті країни.

Україні слід активніше використовувати подібні інструменти, що вимагає підготовки відповідних інноваційних кліматичних проектів. Дещо в цьому плані робить для нашої країни ЄБРР. Так, у березні 2017 р. відбувся офіційний запуск програми інноваційних ваучерів ЄБРР для України. У рамках проекту українські компанії, що розробляють або впроваджують кліматичні технології, зможуть отримати фінансову підтримку від ЄБРР. Адміністратором інноваційних кліматичних ваучерів в Україні виступає громадська організація «Greenculator». У ЄБРР очікують, що інноваційними ваучерами буде профінансовано 50 проектів у середньому на 20 тисяч євро. Кошти надаватимуть на безповоротній основі, але на умовах проведення конкурсу та співфінансування [4].

На рівні окремої держави важливим складником механізму екологічного стимулювання виступають бюджетні інвестиції й пільгові кредити в проекти енергозбереження. Зокрема, згідно з програмою «Теплих кредитів», запровадженою в Україні з 2014 р., держава в кооперації з українськими громадянами залучила до програми підвищення енергоефективності будинків 2,8 млрд гривень. Наразі ними скористалися близько 0,5 млн осіб. Крім того, у державному бюджеті на 2017 р. передбачено 400 млн грн. на запровадження в дію заходів щодо Фонду енергоефективності, за рахунок коштів якого планується покривати до половини видатків на проект із підвищення енергоефектив-

ності будинку. У 2017 р. від міжнародних донорів, зокрема від Уряду Німеччини та Європейського Союзу, Україна на заходи з підвищення енергоефективності може отримати ще 120 млн євро [5].

«Теплі кредити» надають позичальникам державні банки через Державне агентство з енергоефективності й енергозбереження. Виплата відсотків та тіла кредиту здійснюватиметься по завершенню проекту протягом дії кредиту (п'ять або 10 років). Середня ставка по «теплому кредиту» складає 25 %, а місцева компенсація по ньому для позичальника становить від 10 до 15 % від загальної вартості обслуговування кредиту. Для позичальників-фізичних осіб на придбання негазових/неелектричних котлів у приватному секторі компенсація становить для позичальників, які не отримують комунальну субсидію, 20 %, для позичальників, які отримують комунальну субсидію, – 35 %. Для ОСББ (або іншого об'єднання мешканців) на впровадження інших енергоефективних заходів компенсація може складати від 40 до 70 %, залежно від наявності отримувачів комунальних субсидій, які проживають у будинку.

Дещо в Україні зроблено й для стимулювання розв'язання проблеми з утилізації використаних транспортних засобів. Так, 01.09.2013 р. в нашій країні був прийнятий, але поки не набрав чинності Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо сплати екологічного податку з утилізації знятих з експлуатації транспортних засобів». Згідно з ним, базові ставки утилізаційного збору для легкових автомобілів складають 5,5 тис. грн, а для автобусів, вантажно-пасажирських і вантажних автомобілів або спецтехніки – 11 тис. грн. Позитивом указанного закону є те, що українські товаровиробники звільнятимуться від сплати утилізаційного збору в разі інвестування коштів у будівництво центрів з утилізації транспортних засобів. Водночас не сплачуватимуть утилізаційного збору лише ті виробники автомобілів в Україні, які мають повний цикл виробництва, з урахуванням фарбування та зварювання, а також ті автозаводи, які спеціалізуються на промисловій зборці автомобілів. Але така пільга діятиме тільки у випадку, якщо вказані заводи візьмуть на себе відповідальність за забезпечення утилізації автомобілів і будуть включені до відповідного реєстру. Проблемою є те, що в секторі легкових автомобілів вказаному критерію відповідає лише чотири заводи. Крім того, порядок ведення реєстру, який визначає Кабінет Міністрів України, поки не закріплено відповідним для цього нормативним актом.

На думку фахівців, у вказаному Законі реалізовано підхід, який властивий європейським країнам. У результаті в Україні покращиться екологія, оскільки ті імпортовані автомобілі, які не зовсім відповідають екологічним нормам, заходять у нашу країну з певною платою. Остання буде використана для професійної утилізації автомобілів у майбутньому. Разом із тим виробників важкої автомобільної техніки в Україні було б доцільним, як вважають деякі експерти, звільнити від утилізаційного збору [6]. Крім того, на їхню думку, для таких виробників було доцільним увести спеціальні пільги, як це зроблено в Білорусі. Зокрема, при закупівлі техніки Мінського автозаводу підприємець сплачує 50 % вартості техніки, а інші 50 % покриває держава.

Як відомо, одним з основних засобів боротьби з потеплінням клімату є збереження лісів та розширення лісових насаджень. Одним зі шляхів розв'язання проблеми в Україні, пов'язаної із незаконним вивезенням необробленої деревини з нашої країни, могло б стати створення в Україні спеціальних експортних переробних зон в окремих регіонах за прикладом Туреччини [7, с. 9]. У цих зонах інвестори не сплачують податок на додану вартість та мито при ввозі обладнання. Далі, у процесі операційної діяльності, вони звільняються від сплати корпоративного податку й соціальних відрахувань.

У плані ефективного використання лісових ресурсів заслуговує на увагу й досвід країн Балтії, де використовують біржі з продажу деревини, що робить вигідною діяльність із вирощування лісу [8, с. 21]. Бізнесмени тепер знають, скільки лісу треба посадити, щоб за якийсь час продати його на експорт, використати для виробництва меблів чи на паливо тощо. Оскільки цей ринок працює, країни Балтії не відчувають проблем із лісом. Подібний досвід нагромаджено і в Данії. Важливо подібний механізм використати в Україні, щоб зацікавити лісогосподарські підприємства та бізнес не лише у вирубці лісів, а й у їх вирощуванні.

Для залучення іноземних інвестицій у старопромислові райони України (зокрема й на Донбас) для поліпшення кліматичних умов відтворення в них владі нашої країни доцільно взяти до уваги досвід Китаю з цього питання. У КНР із 2003 р. реалізується стратегія відродження районів Північного Сходу Китаю (провінції Хейлунцзян, Цзілінь, Ляолін), у яких розміщені так звані «старі

промислові бази» країни, створені в 1950-ті роки за допомогою СРСР [9, с. 161–162]. Основними завданнями Програми відродження районів Північного Сходу Китаю (уперше оприлюднена у 2007 р.) є стимулювання інновацій для відродження старих промислових баз, виконання економічних і соціальних завдань у проблемних містах регіону, стимулювання сталого розвитку тощо. Серед заходів цієї Програми заслуговують на увагу насамперед такі: 1) звільнення від стягнення окремих несплачених податків; 2) поетапне розширення переліку продукції для зниження ставок ПДВ на неї; 3) збільшення інвестицій із центрального бюджету в розширення потужностей із виробництва електроенергії.

Дуже важливою для запровадження в Україні є ініціатива влади Швеції щодо надання державних грантів для домогосподарств, які компенсуватимуть 60 % вартості домашніх систем отримання енергії. Ця програма діятиме до 31.12.2019 р., її максимальний розмір складатиме 50 тис. крон (5600 дол. США). Субсидія поширюється на батареї, проводку, системи, управління, смарт-концентратор енергії й монтажні роботи для будинків із сонячними системами на даху. Експерти вважають, що нова програма буде привабливою для того, хто використовує сонячні панелі на даху будинку для власних потреб. У цілому за допомогою цієї та інших ініціатив Швеція хоче припинити спалювання викопного палива для виробництва електроенергії до 2040 р. Названа шведська програма подібна до аналогічної в Німеччині, де встановлено 19 тис. домашніх систем зберігання енергії.

Виходячи з досвіду розвинутих країн, в Україні на місцевому рівні треба стимулювати розвиток відновних джерел енергії на рівні домогосподарств. У цьому плані заслуговує на увагу досвід використання «зеленого тарифу» на електроенергію для тих домогосподарств, які самостійно отримують електроенергію за рахунок енергії сонця, вітру, надр. В Україні з 04.06.2015 р. встановлені нові «зелені» тарифи для домогосподарств, які продають електроенергію державі, із прив'язкою до курсу євро. У результаті у 2015–2016 рр. кількість таких господарств зростає з 21 у 2014 р. до 720 одиниць у 2016 р. У 2017 р. встановлені такі тарифи на електроенергію, згенеровану сонячними та вітровими електроустановками домогосподарств потужністю до 30 кВт. Зокрема, для сонячних електроустановок, уведених у дію з 01.01.2017 р., вартість електроенергії з 01.01.2017 р. до 31.12.2019 р. складатиме 489,17 коп. /кВт·год (без ПДВ), а для вітрових електроустановок з 01.07.2015 р. до 31.12.2019 р. тариф складає 320 коп. /кВт год (без ПДВ). Цей процес прискорить створення сонячних та вітрових електростанцій на «Південмаші» у 2017 р., під що очікуються європейські інвестиції в сумі до 500 млн євро.

«Укргазбанк» у кінці березня 2017 р. почав надавати фізичним особам кредити на купівлю і встановлення «домашніх» сонячних електростанцій (СЕС), сонячних колекторів та теплових насосів під 0,01 % річних терміном до п'яти років. Максимальна сума кредитування становить 1 млн грн. Відповідно, домогосподарство зможе задовольнити власні енергетичні потреби та продавати надлишки в загальну електромережу за «зеленим» тарифом. За розрахунками експертів банку, установивши на даху будинку СЕС, можна забезпечити щомісячний додатковий дохід домогосподарства в розмірі 10 тис. грн. Указана послуга надається банком у рамках кредитної програми «ЕКО-енергія», розробленої «Укргазбанком» у межах реалізації стратегії ЕКО – банкінгу, яка передбачає втілення в життя проектів, пов'язаних з ефективним використанням ресурсів, альтернативною енергетикою та зменшенням шкідливого впливу на довкілля.

Важливим структурним елементом екологічного механізму стимулювання збереження клімату на місцевому рівні можуть стати стимули до економії тепла домогосподарствами, що важливо врахувати в Україні, виходячи з досвіду розвинутих країн. Дещо в цьому плані вже робиться. Зокрема, у 2017 р. українські сім'ї зможуть отримати безповоротну державну фінансову підтримку на впровадження енергоефективних заходів у таких розмірах: 20 % – на придбання «негазових» котлів; 35 % – на утеплення індивідуального житла; 40 % – для ОСББ і 70 % – для отримувачів субсидій, які входять у склад цих ОСББ.

У цілому для економії електроенергії, тепла та води населенню рекомендовано використовувати багатофазні лічильники електроенергії, терморегулятори для нагрівальних пристроїв, індивідуальні теплові пункти, встановлення лічильників на воду тощо. Важливо ці процеси фінансово стимулювати з боку держави за допомогою пільгових кредитів (насамперед для об'єднань співвласників багатоквартирних будинків), а також для малозабезпечених громадян. Фінансовим ресурсом для цього може стати економія від монетизації та оптимізації комунальних пільг, оскільки багато з цих

пільг отримують заможні верстви населення, які приховують свої реальні доходи. Для виправлення вказаної ситуації було б доцільно запровадити в Україні обов'язкове декларування доходів громадян, які отримують доходи в розмірі більше однієї мінімальної зарплати.

Найперспективнішим, з економічного погляду є, розвиток в Україні біоенергетики, насамперед біогазових станцій, що виробляють тепло й електрику з біогазу. Їх перевага полягає ще й у тому, що вони створюють значну кількість робочих місць. Ресурсів для функціонування таких станцій в Україні дуже багато, тому державі важливо стимулювати їх створення. Крім того, теплогенерація на основі біомаси, як очікується, має стати більш капіталізованим ринковим сегментом, оскільки до сьогодні більшість проектів заміщення газу біопаливом вважаються ризикованими. Однією з проблем у використанні біопалива є й те, що приватні біокотельні, які продають тепло переважно бюджетним структурам, стикаються з нерегулярністю оплати своїх послуг зі сторони Державної казначейської служби [10, с. 29]. Ситуація з біоенергетикою може суттєво змінитися в кращу сторону, коли вступить у дію закон про стимулювання виробництва тепла з альтернативних джерел. Ним передбачено затвердження тарифів на теплову енергію, вироблену на основі використання альтернативних джерел, на рівні 90 % нинішнього тарифу на тепло з газу для бюджетних організацій та населення.

Загалом, укладення інвестицій у розвиток відновної енергетики вже приносить певні позитивні результати. Так, згідно з доповіддю Всесвітнього економічного форуму (грудень 2016 р.), у більш як 30-ти країнах сонячна та вітрова енергія тепер дешевша або коштує стільки ж, скільки й викопне паливо. У 2016 р. виробництво електроенергії в Європі з використанням вітру зросло на 8 %, що вивело цю сферу на друге місце серед виробників енергії (перше місце займає виробництво енергії з використанням газу), випередивши вугільну галузь. Інвестиції у вітрові станції зросли до рекордних 27,5 млрд євро у 2016 р. (на 5 % більше, ніж у 2015 р.). Це пов'язано насамперед із розвитком офшорної (поза берегом) вітрової енергетики, інвестиції в яку в 1,5–2 рази перевищують інвестиції в розвиток вітрових станцій на суші [11].

Згідно зі звітом Всесвітньої ради з вітроенергетики, опублікованим 10.02.2017 р., за підсумками 2016 р. Китай став лідером у використанні енергії вітру. Китайські вітроелектростанції досягли потужності 168,7 МВт, із яких 23,33 МВт – нові вітрові установки. Друге місце займають США – 82,184 МВт, із яких нові установки – 8,2 МВт. На третьому перебуває Німеччина – 50,02 МВт (5,44 МВт – нові установки). Загальна світова потужність вітроелектростанцій досягла на кінець 2016 р. 486,7 МВт, а нових вітрових установок за 2016 р. було введено в дію на 54,6 МВт. Разом із тим вітрова енергетика поки не змогла випередити вугільну галузь у світовій енергетичній індустрії, що може призвести до посилення санкцій із боку міжнародного співтовариства до виробників та споживачів вугілля. Останній факт важливо врахувати в Україні під час розробки енергетичної стратегії на майбутнє.

Серед екологічних стимулів покращення клімату в розвинутих країнах усе більше уваги приділяється стимулюванню використання електротранспорту. Насамперед подібні заходи знайшли свою реалізацію в країнах Скандинавії. Зокрема, у Норвегії під час реєстрації електромобілів на них зменшено відповідні податки, також їх звільнено від ПДВ, забезпечено безкоштовний проїзд платними дорогами та паромними переправами. Електромобілі також мають доступ до пересування автобусними смугами [12]. Крім того, власник електромобіля має право на безкоштовну парковку, що для Норвегії є одним із головних стимулів при покупці такого автомобіля. Підприємства, які використовують електромобілі, сплачують на 50 % менше податків, ніж інші. У цілому на 2,6 млн зареєстрованих автомобілів у Норвегії нараховується 100 тис. електромобілів (при населенні 5 млн). Водночас треба мати на увазі й проблеми, які виникають при масовому стимулюванні використання електромобілів. Вони вже зараз почали проявлятися в Норвегії. Зокрема, різко зростає споживання електроенергії в країні, а енергетична система Норвегії виявилася не зовсім готовою до такого зростання. Крім того, надмірні пільги для власників електромобілів негативно позначилися на доходах муніципалітетів-власників місць для паркування автомобілів, на доходах власників паромних переправ, на доходах бюджету країни в цілому.

У питанні використання електротранспорту та електромобілів у нашій країні існує багато проблем. Для розв'язання частини з цих проблем українська влада пропонує прийняти такі стимуляційні заходи [13]: 1) слід звільнити до 01.01.2021 р. завезення електромобілів в Україну від сплати ПДВ, що знизить їхню вартість на 16,8 %; 2) пропонується звільнити на той же термін покупців імпортованих електромобілів від сплати збору при першій реєстрації та від сплати акцизу; 3) аналогічні стимули й

на той самий час пропонується запровадити також для вітчизняних виробників електромобілів. Окрім того, вони б могли користуватися нульовим митом на імпорт комплектуючих до електромобілів та отримати відстрочку зі сплати ПДВ на 180 днів. Для вітчизняних виробників електромобілів можна було б запровадити також пільгову ставку й податку на землю.

Податкові та інші пільги дали б змогу прийти в Україну провідним світовим виробникам автомобілів, але для цього Верховній Раді нашої країни потрібно прийняти відповідні закони й узгодити їх із МВФ. Зараз у Верховній Раді України зареєстровано законопроект про скасування ПДВ на багато груп товарів, зокрема й на автомобілі [14, с. 28]. Він стосується не лише електроавтомобілів, а й комплектуючих, послуг таксі та кур'єрських фірм, які користуватимуться електромобілями. Тобто йдеться про всі сфери, де використовуються електромобілі.

Важливим стимулом отримання кліматичних інвестицій для депресивних регіонів України може стати створення в них спеціальних економічних зон (СЕЗ) та територій пріоритетного розвитку (ТПР) під контролем МВФ. У цьому плані заслуговує на увагу досвід Польщі. Спеціальні економічні зони тут використовуються насамперед як інструмент регіонального вирівнювання, стимулювання розвитку відсталих регіонів, у яких, згідно з нормативами ЄС, щодо надання регіональної допомоги обсяг ВВП на душу населення не перевищує 75 % по країні. Більшість прямих іноземних інвестицій провідних світових корпорацій, які надходять у Польщу й спрямовуються у виробничий сектор, розміщуються саме на територіях цих зон.

СЕЗ у Польщі являють собою виділені в адміністративному плані частини території країни, призначені для ведення на них економічної діяльності суб'єктами господарювання на більш привабливих умовах. Підприємці, які виявили бажання працювати в СЕЗ, повинні отримати спеціальний дозвіл на ведення такої діяльності. Про ефективність спеціальних економічних зон у Польщі можна довідатися на прикладі СЕЗ у містечку Ольштинек Вармінсько-Мазурського воєводства, яке нараховує близько 14 тис. жителів. Це бідна гміна, тому тут створили СЕЗ, яка діятиме до 2030 р. (згідно з вимогами ЄС). В Ольштинку зареєстрований та діє підрозділ найбільшого в Європі концерну «Мастекс», що займається переробкою фруктів, виробництвом макаронів, соків. Він експортує свою продукцію в різні країни світу, забезпечуючи роботою багатьох жителів півсхідної сіл і хуторів, об'єднаних у гміну Ольштинек [15, с. 150–151]. Зокрема, для отримання коштів із фондів ЄС на розв'язання проблем сміття гміна Ольштинек об'єдналася з 19 гмінами інших воєводств та подала до відповідних органів ЄС проект із будівництва заводу з переробки сміття. Це приклад того, як треба працювати над екологічними проектами, що подаються на залучення грантів окремими громадами з України. А на допомогу країнам Східного партнерства (зокрема й Україні) у 2016 р. ЄС виділив 1 млрд євро.

В останнє десятиріччя у світі активно розвивається ринок «зелених облігацій», який може стати основним джерелом кліматичних фінансів у перспективі. Важливо й Україні пробитися на цей ринок, про що поки на офіційному рівні не говориться. У 2007 р. їх уперше емітували Світовий банк та Європейський інвестиційний банк на суму майже 807 млн дол. США. У 2013 р. «зелені облігації» випустили французька компанія «Electricité de France», шведська компанія «Vasakronan» та американський банк «Bank of America Meril Lsnch». Російська компанія «Норнікель» розглядає можливість випуску у 2016–2017 рр. «зелених облігацій» для фінансування своїх екологічних ініціатив. «Зелені облігації» розміщуються не тільки банками та приватними компаніями, а й урядами країн, муніципальними й місцевими органами влади, що важливо врахувати в Україні. Зокрема, перші регіональні «зелені облігації» були емітовані американським штатом Массачусетс, а муніципальні – містом Гетеборг (Швеція). Їх приклад наслідували канадська провінція Онтаріо, штат Нью-Йорк, місто Йоганнесбург (ПАР) [16]. Хоча треба мати на увазі той факт, що основною проблемою розвитку ринку «зелених облігацій» поки є відсутність жорстких стандартів їх випуску.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Кліматичні фінанси як економічна категорія – це сукупність фінансових відносин між окремими країнами світу, а також у середині цих країн із приводу використання фінансових важелів, інструментів, норм і нормативів, які сприяють збереженню й покращенню кліматичних умов із метою належного відтворення факторів виробництва та забезпечення сталого розвитку як у масштабах усього світу й груп країн, так і на рівні окремої держави, її регіону, окремої територіальної громади.

Кліматичні інвестиції – це кошти міжнародних кліматичних фондів (передусім Зеленого кліматичного фонду, кошти фондів ЄС, інших міжнародних організацій), бюджетні кошти окремих держав та

їхніх регіонів й окремих громад, а також кошти окремих підприємств і громадян, які використовуються на збереження й поліпшення клімату на планеті. Новим об'єктом кліматичних фінансів в останні роки стають кліматичні інновації, насамперед спрямовані на стимулювання виробництва відновних джерел енергії, насамперед за допомогою енергії сонця, вітру, води, біомаси тощо.

Загалом, українській владі потрібно розробити систему стимулів щодо залучення іноземних і вітчизняних інвестицій, передусім у розвиток відновних джерел енергії (ВДЕ), пов'язаних із використанням вітру, води, сонця, біомаси тощо. Цьому поки заважає нестабільна політична й економічна ситуація в країні, нечітка законодавча база, монополізм обленерго (більшість із яких належить олігархам), відсутність вітчизняних технологій, що призводить до здорожчання реалізації проектів із ВДЕ в Україні.

Джерела та література

1. Карлін М. І. Деякі аспекти використання кліматичних фінансів на місцевому рівні / М. І. Карлін // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Регіональна, галузева та суб'єктна економіка України на шляху до євро інтеграції». 19–20 квітня 2017 р. – Ч. 3. – Харків : ХНУБА, 2017. – С. 122–124.
2. Малинка В. Чи може Україна розраховувати на кліматичні гроші? / В. Малинка // Дзеркало тижня. – 2016. – 26 лист. – С. 12.
3. Добровидова Ольга. Где деньги, Зин? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http // www. geo. ru / ekologiya / gde-dengy-zin](http://www.geo.ru/ekologiya/gde-dengy-zin)
4. Ваучери для інноваторів // День. – 2017. – 30 берез. – С. 8.
5. Зубко Г. Тепла реформа: перевірка України на зрілість / Г. Зубко // Дзеркало тижня. – 2017. – 25 лют. – С. 3.
6. Юзич М. Утилізаційний збір: хто відчує «покращання»? / М. Юзич // День. – 2013. – 5 верес. – С. 7.
7. Власюк В. «Домашнє завдання» з переробки / В. Власюк // Дзеркало тижня. – 2016. – 17 груд. – С.13.
8. Савчук С. Котельні сьогодні – це моветон / С. Савчук // Український тиждень. – 2017. – № 7. – С. 18–21.
9. Когатько Ю. Л. Політика подолання територіальних диспропорцій у рівні та якості життя населення: досвід деяких країн / Ю. Когатько // Демографія та соціальна економіка. – 2016. – № 2. – С. 156–168.
10. Березовська Ю. Точки зростання / Ю. Березовська // Український тиждень. – 2016. – № 40. – С. 28–29.
11. В Европе ветер быстро вытесняет уголь из энергетической отрасли. [Електронний ресурс]. Режим доступу : [economistua.com / v-evrope-veter-bystro-vytesnjaet-ugol-jz-energeticheskoy-otrasli /](http://economistua.com/v-evrope-veter-bystro-vytesnjaet-ugol-jz-energeticheskoy-otrasli/)
12. Домбровський О. Електромобілізація.[Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http // ib.ua/ blog / 35821_dombrovskij elektromobilizacija. html](http://ib.ua/blog/35821_dombrovskij_elektromobilizacija.html)
13. Княжанський В. Міністр купить електромобіль... недорого / В. Княжанський // День. – 2016. – 27 груд. – С. 8.
14. І. Гладковський: «Ринок електрокарів зріє утрічі за рік» / І. Гладковський // Український тиждень. – 2016. – № 51. – С. 28–29.
15. Карлін М. І. Інвестиційні офшори : навч. посіб. / М. І. Карлін, О. А. Івашко. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 292 с.
16. Брус Л. Переходные финансы / Л. Брус // Kommersant.ru /doc /3211702

References

1. Karlin, M. I. (2012) Deiaki aspekty vykorystannia klimatichnyh finansiv na miscevomu rivni [Some aspects of the use of climate finance at the local level]. Materialy Miznarod. Nauk.-prakt. Konf. «Regionalna, galuzeva ta subiektna ekonomika Ukraine na shljayu do evrointeintegracii»19–20 kvitnia 2017 – Materials inter. Sci. Pract. Conf. “Regional, branch and subjective economy of Ukraine on the path to euro integration. (pp. 122–124). Harkiv : HNUBA [in Ukrainian].
2. Malynka, M. (2016) Chy mozhe Ukraine rozrachovuvaty na klimatichny groshi? [Can Ukraine count on climatic money?] Dzerkalo tyzhnia (26 lystopada) – Mirror of the week. – p. 12 [in Ukrainian].
3. Dobrovidova, Olga. Gde dengi, Zin? [Where's the money, Zin?] (r.d.). geo. ru / ekologiya / gde-dengy-zin. Retrieved from [http // www. Geo Ru / ekologiya / gde-dengy-zin](http://www.GeoRu/ekologiya/gde-dengy-zin) [in Ukrainian].
4. Vauchery dlia innovatorov [Teachers for innovators] (2017) Den'. – 2017 – 30 bereznia. Day. – 2017 – March 30. – p. 8. [in Ukrainian].
5. Zubko, G. (2017). Tepla reforma: perevirka Ukraine na zrilict' [Warm reform: Ukraine's testing for maturity]. Dzerkalo tyzhnia 25 liutogo – Mirror of the week 25 February. – p. 3 [in Ukrainian].
6. Iuzich, M. (2013). Utylizacijnyj zbir. Chto vidchue «pokrazhennia»? [Recycling fee: who will feel «improvement»?]. Den' 5 veresnia – Day September 5 p. 7 [in Ukrainian].

7. Vlaciuk, V. (2016). «Domashnie zavdannia» z pererobky «Domestic task» on processing]. Dzerkalo tyzhnia 17 grudnia – Mirror of the week December 17, p.13 [in Ukrainian].
8. Savchuk, S. (2017). Kotel'ni ciogodni – ce moveton [Kotelni today – this is a moveton]. Ukraincryj tyzhden'. – Ukrainian Week, 7, 18–21 [in Ukrainian].
9. Kogat'ko, U. I. (2016). Polityka podolannia terytorialnykh dysproporcij u rivni ta iakosti zhyttia naceleennia: docvid deiakyh krain [Policy to overcome territorial disproportions in the level and quality of life of the population: the experience of some countries]. Demografia ta socialna ekonomika – Demography and social economics, 2, 156–168 [in Ukrainian].
10. Berezovcka, U. (2016). Tochky zroctannia [Growth points]. Ukrainckij tyzhden' –Ukrainian week, 40, 28–29 [in Ukrainian].
11. V Evrope veter bystro vytecniaet ugol iz energetychnoj otracli [In Europe, the wind quickly displaces coal from the energy sector]. (r.d.) economistua.com / v-evrope-veter-bystro-vytesnjaet- ugol-jz-energetechtskoj- otrasli. Retrieved from Access mode : economistua.com/v-evrope-veter-bystro-vytesnjaet-ugol-jz-energetechtskoj- otrasli / [in Ukrainian].
12. Dombrovckij, O. Elektromobilizacia [Electromobilization]. (r.d.) ib.ua/ blog / 35821_dombrovskij elektro- mobilizatsija. Retrieved from Access mode : http // ib.ua/ blog / 35821_dombrovskij elektromobilizatsiya. [in Ukrainian].
13. Kniazhanckij, V. (2016). Minictr kupyv elctromobil...nedorogo [The minister will buy an electric car ... inexpensive]. Den'. 27 grudnia. – Day, December 27, 8 [in Ukrainian].
14. Gladkovckij, I (2016) «Rynok eletrokariv zric utrychi za rik» [«The market of electric cars has grown three times a year»]. Ukrainckij tyzhden' – Ukrainian Week, 51, 28–29. [in Ukrainian].
15. Karlin, M. I., & Ivazhko, O. A. (2017). Investycijni ofshory [Tekst] : navch. pocib. [Investment Offshore [Text] : Teach. Manual]. Lutsk: Vezha-Druk, – Lutsk : Tower-Print, [in Ukrainian].
16. Bruc, L. Perechodnye finansy [Transitional Finance]. Kommersant.ru / doc / 3211702

Николай Карлин. Климатические финансы как условие предотвращения потепления климата в мире и в Украине. Для предотвращения потепления климата на планете важно использовать такой новый инструмент климатических финансов как климатические инвестиции и их инновационную составляющую – «зеленые облигации». Проблемой есть неопределенность содержания таких экономических категорий, как: климатические финансы, климатические инвестиции, климатические инновации, что усложняет их использование. Решение указанной проблемы и посвящена данная статья.

Климатические финансы – это средства международных климатических организаций (прежде всего Зеленого климатического фонда, средства фондов ЕС, других международных организаций), бюджетные средства отдельных государств и их регионов и отдельных общин, а также средства отдельных предприятий и граждан, которые используются для сохранения и улучшения климата на планете.

Инновационной формой климатических финансов в последние годы стали выступать «зеленые облигации», которые прежде всего используют международные финансовые организации. «Зеленые облигации» – это средства, от которых направляются прежде всего на развитие возобновляемых источников энергии. «Зеленые облигации» размещаются не только международными финансовыми организациями, банками и частными компаниями, но и правительствами стран, муниципальными и местными органами власти.

В целом властям Украины необходимо разработать систему стимулов для получения иностранных и отечественных инвестиций, прежде всего в развитие возобновляемых источников энергии (ВИЭ), связанных с использованием ветра, воды, солнца, биомассы и т. д. Этому пока мешает не стабильная политическая и экономическая ситуация в стране, что приводит к удорожанию проектов с ВИЭ в Украине.

Ключевые слова: климатические финансы, климатические инвестиции, Киотский протокол, Парижское климатическое соглашение, Зеленый климатический фонд, возобновляемые источники энергии, инновации, «зеленые облигации», «зеленый тариф», ООН, ЕС, Украина.

Mikola Karlin. Climate Investments as a Condition for Overcoming the Warming in the World and in Ukraine. To overcome the warming of the planet is important to use such a new tool of climate finance as climate investments and its innovative component – «green bonds». The problem is the uncertainty of the content of the following economic categories: climate finance, investment climate, climate innovations that makes them difficult to use. This article is devoted to solve this problem.

Climate investments are means of the international climate funds (primarily Green Climate Fund, EU funds and other international organizations), the budget means of individual states and their regions and particular communities and means of particular businesses and citizens that are used to maintain and improve the climate on the planet.

In recent years «green bonds», which are used primarily by the international financial institutions, have emerged as innovative form of climate finance. «Green Bonds» are bonds, funds from the placement of which are primarily

directed at developing renewable energy sources. «Green Bonds» are located not by only international financial institutions, banks and private companies, but also governments, municipal and local authorities.

Overall, the government of Ukraine needs to develop the system of incentives to attract foreign and domestic investments, especially in the development of renewable energy sources (RES) associated with the use of wind, water, solar, biomass and more. This is prevented by the following issues: the unstable political and economic situation in the country, leading to a rise in the cost of renewable energy projects in Ukraine.

Key words: climate finance, climate investments, the Kyoto Protocol, The Paris Agreement, the UN Green Climate Fund, renewable energy sources, innovations, «green bonds», «green tariff», the UN, the EU, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 05.06.2017 р.